

Kas teadsid, et ... ?

- Rähk on karbonaatsete aluspõhjakivimite murenemisel tekkinud teravaservaline purdsete (mandrijää kulutuse tagajärjel tekkinud pude, mitmesuguse suuruse ja koostisega sete) läbimõõduga 1–10 cm.
- Rohkem kui poole Eesti ala geoloogiliseks aluspõhjaks on lubjakivid ning nendest pärineva murendmaterjali tõttu on u 75% mulla lähtekivimeist karbonaatsed.
- Rähka ei ole Eestis paekaldast ehk klindist põhja pool, sest klindiga lõpeb karbonaatne geoloogiline aluspõhi. Lõuna poole liikudes mulla rähasisaldus ja karbonaatsus vähenevad.
- Kõige rohkem on rähkmuldi Põhja-Eesti rendsiinade ja mitmesuguste gleimuldade valdkonnas (31,8% Eesti territooriumist).
- Mulla tüübi „rähkmuld ehk rendsiina“ alla kuuluvad ka karbonaatsed ümardunud koresega veeris- ja lapiku koresega klibumullad.
- Eesti kõige huumusrikkamad mullad on paepealsed mullad, mis võivad sisaldada huumust 5–15%. Samal ajal piirab nende viljakust väike veehoiuvõime. Rähkmuldade huumusesisaldus on õhmatel räharikastel looduslikel aladel 7–10% ja tüsedatel põllualadel 3–5%.
- Maa-ameti geoportaali kaardiserverist on kättesaadav kogu Eesti digitaalne mullastikukaart mõõtkavas 1 : 10 000. Suuremõõtkavalisel mullastikukaardil on iga mullakontuuri keskmine huumushorisoni tüsedus (cm) esitatud mullakoodi all. Koresesisaldus (r, v, kb) on loimise valemis välja toodud astmetena 1–5 kihtide kaupa peene loimise ees.

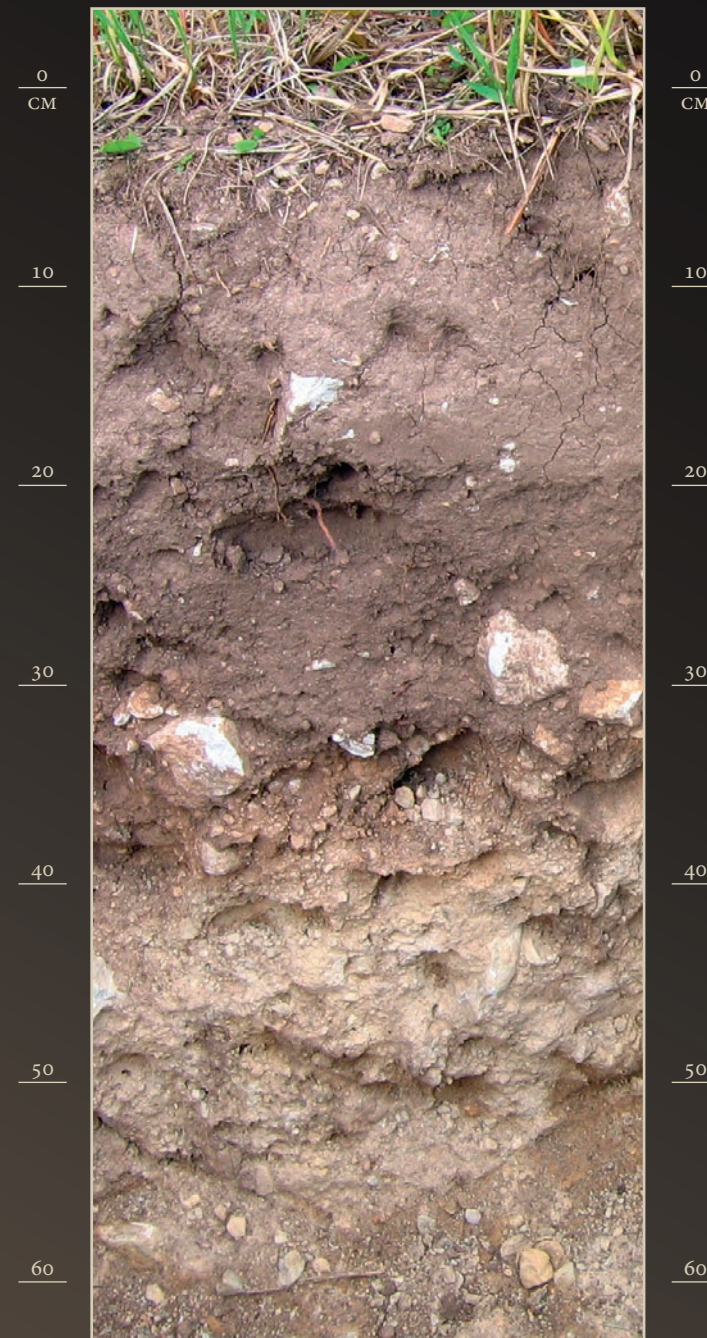
Rähkmuld – kivine viljakus

AASTA
MULD
2021

Rähkmuld
Calcaric Cambisol; Regosol (WRB)

K

Tekst: Enn Leedu, Alar Astover Fotod: Endla Reintam
Kaart: Priit Penu, Tambet Kikas Väljaandja: Eesti Maaülikool, 2020

Teke ja tunnused

- Rähkmullad on kujunenud karbonaatsel rähksel või veeriselisel moreenil, rannaklibul või koreselistel liustikujõgede setetel. Nad paiknevad tasastel või nõrgalt lainjatel põhimoreentasandikel, harvem oosidel ja teistel positiivsetel pinnavormidel. Nad on suure kivisusega, lühikese mullaprofiiliga, tugevasti karbonaatsed koreserikkad mullad, millele esineb keemine kõrgemal kui 30 cm. Põhjarannikul on sageli maapinna lähedal, vähem kui 1 m sügavusel paas, lõuna poole liikudes moreeni tüsedus üldiselt suureneb. Gleistunud rähkmullad asuvad nõrgalt lainjate moreentasandike madalamatel osadel. Kevaditi ja sügiseti võivad nad olla liigniisked, kuid põuaperioodidel kannatavad veepuuduse käes.
- Laiemalt tähendab nimetus „rähkmuld“ nii rähkmoreenil, fluvioglotsiaalsel ja klibulisel rannasettel kui ka koresevabal karbonaatsel materjalil tekkinud muldi, kitsamalt mõistetakse rähkmuldade all tüüpilisi ehk ainult rähkmoreenil väljakujunenud muldi.

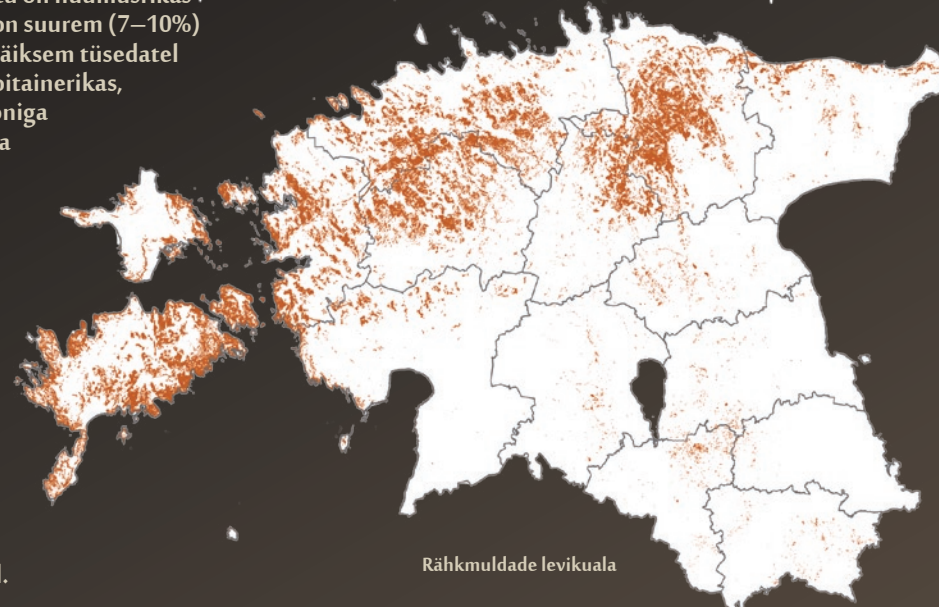
Rähkmuldade profiili ehitus ja jaotamine

- Nii rähksete kui ka suhteliselt vähe arenenud muldade profiil võib olla A-C, A-C-R, A-BC-C, A-Bw-C. Seejuures esineb B-horizont tavaliselt raskema lõimisega tüsedamaterjalil ja rohkem arenenud muldadel.
- Rähkmuldade nimetusi täpsustatakse korese kuju ja päritolu järgi. Tüüpilise rähkmulla põhimassi moodustab teravaservaline valkjashall rähkmoreen, veeriselistel ja kruusakatel fluvioglotsiaalsetel setetel on veerismullad ning klibulistel rannasetetel klibumullad. Koreserikaste rähkmuldade profiili alumine osa on tugevasti rähkne või veeriseline.
- Rähkmullad jaotatakse korese kuju ja sisalduse ning niiskuselise järgi kuude liiki:
 - koreserikkad rähk- ehk veerismullad (Kr),
 - rähk- või veerismullad (K) ja
 - klibumullad (Kk) ning
 - gleistunud koreserikkad rähk- ehk veerismullad (Krg),
 - gleistunud rähk- ehk veerismullad (Kg) ja
 - gleistunud klibumullad (Kkg).

Omadused ja kasutuse eripärad

- Rähkmuldade profiilis on määrava tähtsusega huumushorizont, mis kaltsiumirikuse tõttu on huumusrikas ja struktuurne. Huumusesisaldus on suurem (7–10%) õhematel ja räharikkamatel ning väiksem tüsedatel põllumuldadel (3–5%). Muld on toitainerikas, neutraalse kuni leelise reaktsiooniga ($\text{pH}_{\text{KCl}} 6,5\text{--}7,5$) ja küllastusastmega üle 90%. Rähkmulla viljakus on otseses sõltuvuses koresesisaldusest, mulla lõimisest ja huumushorizonti tüsedusest.
- Rähkmuldi võib leida nii põldude, rohumaade kui ka metsade all. Looduslike rohumaade taimestik on kuiva- ja lubjalembene ning väga liigirikas, kuid põuakartlikumatel aladel jääb see kangu. Looduslikel aladel (puisnitudel) esineb sageli kadakat ja sarapuud ning mitmeid lehtpuid.
- Põlluna kasutamisel on rähkmuldade haritavus otse seoses korese hulga ja kujuga. Väga õhukesed koreserikkad rähkmullad on õigem jätta looduslikku olekusse. Rähksed, veeriselised ja klibumullad sobivad tugeva ja sügava juurestikuga lutsernile ja mesikale, teraviljadest odrale ja rukkile. Õhemate ja koreserikkamate rähkmuldade põuakartlikkuse tõttu tuleb neil kevadise mullaniiskuse ärakasutamiseks teha mullaharimine ja külv esimesel võimalusel. Haritavate rähkmuldade boniteet jääb enamasti 25–50 hindepunkti vahele.
- Metsade taimestik sõltub mulla põuakartlikkusest: kuivematel, õhema huumushorisonidiga aladel on madalaboniteedilised leesika- ja kastikuloometsad, niiskematel aladel sinilillemetsad. Puistu boniteet ulatub kasvutingimustest olenevalt V kuni I–II boniteediklassini. Sinilille kasvukohatüübis domineerivad kuusikud, harvem männikud ja kaasikud, harva ka haavikud ja hall-lepikud. Gleistunud koreserikastele rähkmuldadele on iseloomulikud hõredad lubikaloomännikud, gleistunud rähkmuldadele naadi-salumetsad.

RÄHKMULD K

Levik ja seotus teiste muldadega

- Rähkmullad moodustavad 4,7% kogu Eesti mullastikut ja 9% põllumaast, gleistunud rähkmullad vastavalt 1,6 ja 2,1%.
- Rähkmuldade peamine levikuala on Põhja- ja Loode-Eesti ning saared. Ülekaalus on need Harju, Lääne ja Saare maakonnas. Gleistunud rähkseid liivmuldi esineb kõige rohkem Hiiumaal, gleistunud rähkseid liivsavimuldi Läänemaal (11,9% haritavast maast), gleistunud rähkseid savimuldi on väga vähe.
- Piiratult leidub rähkmuldi ka Lõuna-Eestis Otepää ja Haanja kõrgustikul üksikute moreenkõrgendike lagedel ja nõlvadel. Valkjashalli rähkmoreeni levikupiirkonnas kaasnevad rähkmuldadega paepealsed mullad, mujal peamiselt leostunud mullad.
- Rähkmuldade ülekaaluga muldkattele on iseloomulik mullaerimite suur kirjusus.